

แนวทางการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

An Extension Guideline of Beef Cattle Production in 3 Southern Border Provinces

สมนึก ลิ้มเจริญ^{1*}, มงคล คงเสน¹, อนูชาติ บุรีรัตน์¹, ณฤทธิ์ ไทยบุรี¹, สุนีย์ ตรีมณี¹

Somnuek Limcharoen^{1*}, Mongkon Khongsen¹, Anuchart Bureerat¹, Narid Thaiburi¹, Sunee Trimanee¹

(Received: September 7, 2018; Revised: October 11, 2018; Accepted: November 15, 2018)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร 2) ความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร 3) การเปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน 4) สภาพปัญหาอุปสรรคในการผลิตโคเนื้อ และ 5) แนวทางการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อที่เหมาะสมกับเกษตรกรในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่าง คือเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 396 ราย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมปศุสัตว์ 30 ราย และเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีความเชื่อมั่น 0.96 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ F - test

ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงโคพื้นเมืองร้อยละ 59.60 ไม่มีการปลูกหญ้าใช้เลี้ยงโคเนื้อ ร้อยละ 37.40 เลี้ยงแบบธรรมชาติร้อยละ 39.10 ใช้พ่อพันธุ์คัมพูร้อยละ 47.50 ทว่าคชินโรคปากและเทาเอ้อย ร้อยละ 55.80 และเลี้ยงโครุ่นร้อยละ 94.70 เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมความรู้ในระดับมาก ในเรื่องการเลือกพันธุ์โคเนื้อ การจัดการฝูงโคเนื้อ ระยะต่างๆ และการจัดการด้านสุขภาพสัตว์ ด้านวิธีการส่งเสริมเกษตรกรมีความต้องการระดับมากในเรื่อง การเยี่ยมเยียนเกษตรกร การส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ การศึกษาดูงาน การจัดฝึกอบรม และมีความต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับมากในเรื่อง การสนับสนุนพ่อแม่พันธุ์โค การฉีดวัคซีนป้องกันโรค การถ่ายพยาธิภายในและภายนอก และการจัดตั้งตลาดนัดโคภายในระดับอำเภอ การเปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรจำแนกตามตัวแปร ดังนี้ อายุ ระดับการศึกษา พันธุ์โคเนื้อที่เลี้ยง อาชีพหลักของเกษตรกร พบว่า ในตัวแปรแต่ละตัวเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ ($P < 0.05$) ปัญหาอุปสรรคในการเลี้ยงโคเนื้อพบว่า เกษตรกรมีปัญหาลุ่บอุปสรรคในระดับมาก ในด้านขาดแคลนเงินทุน พันธุ์โคเนื้อที่มีคุณภาพ อาหารสัตว์ พืชอาหารสัตว์ ความรู้ในการจัดการเลี้ยงโคเนื้อ และด้านเจ้าหน้าที่ส่งเสริมปศุสัตว์จากหน่วยงานรัฐ ด้านแนวทางการส่งเสริมและผลิตโคเนื้อของเกษตรกร เน้นระบบการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อจากหน่วยงานที่ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อโดยตรง ระบบทางการผลิตโคเนื้อ วิธีการส่งเสริมโคเนื้อ และเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อได้รับการส่งเสริมความรู้ระบบการผลิตโคเนื้อ

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม การผลิตโคเนื้อ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

The objectives of this study were to: 1) study beef cattle production, 2) describe the needs for extension, 3) compare different productions, 4) identify problems of extension, and 5) develop an extension guideline on beef cattle production in the 3 southern border provinces of Thailand. Simple Random Sampling was used to obtain 396 farmers and 30 livestock officers, who all answered

¹ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

¹ Narathiwat College of Agriculture and Technology, Princess of Naradhiwas University

to an assessment form. Reliability of questionnaire was confirmed by using Cronbach's alpha coefficient, yielding a value of 0.96. Data were collected by using interview forms, and then analyzed by using frequency, percentage, minimum and maximum, value mean, standard deviation, and F-test.

Results revealed that farmers were: 1) native beef cattle raising (59.6%), 2) not growing grass (37.4%), 3) doing pasture grazing naturally (39.1%), 4) beef cattle breeders (47.5%), 5) using vaccination for foot and mouth disease (55.8%), and puberty cattle (94.7%). The needs for extension were high in beef cattle breeding as well as in managing herd beef cattle at each growing stage and for beef cattle health management. In terms of extension methods, farmer needed highly level in farm visit, promotion of beef cattle group establishment, study trip, and training. The needs for support from related government organizations were at a high level, including: providing bull, vaccination, internal and external parasitic control, and establishing beef cattle auction market at the district level. Regarding the comparisons of needs for extension for beef cattle by variables (age, education, beef cattle breeds, and farmer occupation), results showed that each factor was statistically significant differences ($P < 0.05$). There was a high level in the problems of beef production as following: lack of budget, lack of beef cattle, lack of animal food, lack of forage grass, lack of knowledge of farm management, and lack of livestock officers from government organizations. In extension guideline of beef cattle production in three southern border provinces, it should focus on extension of beef cattle system, production, methods for extension of beef cattle, as well as knowledge of production on beef cattle system.

Keywords: Extension Guideline, Beef Cattle Production, 3 Southern Border Provinces

บทนำ

การผลิตโคเนื้อในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (นราธิวาส ปัตตานี และยะลา) เป็นการสร้างอาชีพทางด้านการเกษตรอาชีพหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ และผู้ประกอบการโคเนื้อในพื้นที่เพราะประชาชนมีความนิยมบริโภคโคเนื้อ โดยเฉพาะในกลุ่มประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม กลุ่มประชากรที่นับถือศาสนาพุทธที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และมีแนวโน้มการส่งออกโคเนื้อมีชีวิตไปจำหน่ายในประเทศมาเลเซียด้วย (Wattananan & Anurasanee, 2008)

ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ยังเลี้ยงเป็นอาชีพเสริม อาชีพหลักทำสวนยางพารา การเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพทางการเกษตรที่ก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง เมื่อเปรียบเทียบกับการทำยางพารา และปาล์มน้ำมัน ปัจจุบันเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ มองเห็นคุณค่าและรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อมากขึ้น มีการจัดตั้งกลุ่มเลี้ยงโคเนื้อขึ้นในพื้นที่ เพื่อเพิ่มปริมาณโคเนื้อให้มากขึ้นเพียงพอต่อการบริโภคในพื้นที่ และเพื่อการส่งออกจำหน่ายในประเทศมาเลเซีย แต่ยังมีอุปสรรคต่างๆ ในด้านพันธุ์ โคเนื้อที่เหมาะสมในพื้นที่ พืชอาหารสัตว์ อาหารข้นใช้ขุนโคเนื้อ และการจัดการดูแลสุขภาพโคเนื้อ จึงส่งผลให้โคเนื้อจากภาคใต้ตอนบน ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลทางศาสนาอิสลาม พบว่าโคเนื้อค่อนข้างขาดแคลน (Anurasanee & Wattanan, 2010)

จากเหตุผลที่กล่าวมา การส่งเสริมการผลิตโคเนื้อจึงเป็นเรื่องสำคัญ แต่ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปัจจุบันยังไม่มีการศึกษากระบวนการผลิตที่เด่นชัด และยังมีข้อมูลไม่เพียงพอสำหรับใช้ในการตัดสินใจ เพื่อวางแผนการผลิตโคเนื้อ ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้เพื่อศึกษาวิธีการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อเพื่อใช้เป็นข้อมูล สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ หน่วยงานส่งเสริมปศุสัตว์ที่เกี่ยวข้อง สำหรับประกอบการกำหนดรูปแบบแนวทางในการผลิตโคเนื้อได้สำเร็จ สามารถประกอบเป็นอาชีพหลัก มีรายได้ในการเลี้ยงดูครอบครัว เกิดความยั่งยืนและพึ่งพาตนเองได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร
3. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรที่มีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน
4. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการผลิตโคเนื้อ
5. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อที่เหมาะสมกับเกษตรกรในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาคือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวนประชากร 42,845 ราย (Department of Livestock Information, 2015) ระยะเวลาในการทํารวบรวมข้อมูล เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2558 ถึง 30 กันยายน 2559 กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ (Yamane, 1973) ที่ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่าง 396 ราย แบ่งตามสัดส่วน 3 จังหวัด คือ จังหวัดปัตตานีกลุ่มประชากรจำนวน 15,740 ราย กลุ่มตัวอย่างจำนวน 145 ราย จังหวัดนราธิวาสกลุ่มประชากรจำนวน 14,619 ราย กลุ่มตัวอย่างจำนวน 135 ราย และจังหวัดยะลากลุ่มประชากรจำนวน 12,486 ราย กลุ่มตัวอย่างจำนวน 116 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลสภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ ศาสนา สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ พื้นที่ถือครอง สมาชิกในครัวเรือน รายได้ครัวเรือน และการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร ได้แก่ วิธีการเลี้ยง การจัดการสุขภาพโคเนื้อ วิธีการจำหน่าย เป็นต้น

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ที่สัมภาษณ์ระดับความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร ได้แก่ ด้านความต้องการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตโคเนื้อ ด้านความต้องการวิธีการส่งเสริม และด้านความต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 3 เปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรที่มีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน ได้แก่ อายุของเกษตรกรกับความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อ ระดับการศึกษาของเกษตรกรกับความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อ พันธุ์โคเนื้อที่เกษตรกรเลี้ยงกับความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อ และอาชีพหลักของเกษตรกรกับความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อ

ส่วนที่ 4 แบบสัมภาษณ์ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตโคเนื้อ ได้แก่ ด้านเงินทุน ด้านการพันธุ์โคเนื้อ ด้านอาหารข้น ด้านพันธุ์โคเนื้อ ด้านพื้นที่ปลูกหญ้า ด้านความรู้ในการจัดการเลี้ยงโคเนื้อ และด้านเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐ

ส่วนที่ 5 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแนวทางการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ นำผลการวิจัย ส่วนที่ 1-4 สรุปและวิเคราะห์ และใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ส่งเสริมปศุสัตว์ จำนวน 30 ราย

2. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตโคเนื้อ 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมการเกษตร 1 ท่าน นำแบบสัมภาษณ์ ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (try out) จำนวน 30 ชุดแล้วนำผล ที่ได้มาคำนวณความเชื่อมั่น (reliability) ใช้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ ที่นำมาจากแบบสัมภาษณ์ความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ซึ่งได้หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (Vineebanchar, 2012) ซึ่งได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์เท่ากับ 0.96

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแนวทางการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย การดำเนินการดังต่อไปนี้

1 การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อในสภาพปัจจุบัน โดยเริ่มรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตโคเนื้อ โดยดำเนินการสำรวจจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เข้าไปสัมภาษณ์ คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในด้าน สภาพเศรษฐกิจและสังคม สภาพการเลี้ยงโคเนื้อ ความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อ และ ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตโคเนื้อ

2 สรุป และวิเคราะห์ แนวทางการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อที่เหมาะสมกับเกษตรกรในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ครอบคลุมขอบเขตของสภาพพื้นที่การเลี้ยงโคเนื้อ ปัจจัยการผลิต การผลิต การตลาด และวิธีการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติดังนี้

1. ข้อมูลสภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D)

2. ข้อมูลค่าคะแนน ความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อ และปัญหาและอุปสรรคในการผลิตโคเนื้อ วิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

กำหนดค่าคะแนนระดับความต้องการ และระดับปัญหาเป็น 5 ระดับ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ มากที่สุด = 5 มาก = 4 ปานกลาง = 3 น้อย = 2 และน้อยที่สุด = 1 แปลความหมาย ความต้องการส่งเสริมและปัญหา โดยใช้ค่าเฉลี่ยกลางเป็นเกณฑ์ดังนี้ ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21-5.00, 3.41-4.20, 2.61-3.40, 1.81-2.60 และ 1.00-1.80 ตามลำดับ

3. เปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร ที่มีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน วิเคราะห์ด้วย สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) โดยใช้สถิติค่า F-test พร้อมกับทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ย โดยวิธีของ Schaffer's test

4. แนวทางการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อที่เหมาะสมกับเกษตรกร นำผลการวิจัย 1) ข้อมูลทั่วไปและสภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรของกลุ่มตัวอย่าง 2) ความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อ 3) ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตโคเนื้อ และ 4) เปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรที่มีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน นำมาสรุปวิเคราะห์ และใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ส่งเสริมปศุสัตว์ 30 ราย ตามแนวทางการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อ

ผลการวิจัย

1. สภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ยมากกว่า 46 ปี ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 49.50 มีอาชีพหลักทำสวนยางพาราร้อยละ 56.10 มีอาชีพรองเลี้ยงสัตว์ร้อยละ 54.00 มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 12.64 ไร่ มีสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4.91 คน สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานภาคเกษตรเฉลี่ย 2.28 คน เกษตรกรมีรายได้รวมเฉลี่ย 135,756.06 บาท/ครัวเรือน /ปี และรายได้จากการจำหน่ายโคเฉลี่ย 36,131.11 บาท/ครัวเรือน/ปี เกษตรกรร้อยละ 59.60 เลี้ยงโคพื้นเมือง รองลงมาเกษตรกรเลี้ยงโคลูกผสมร้อยละ 40.40

โดยจุดประสงค์ในการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อไว้เพื่อจำหน่ายเป็นอาชีพเสริม เกษตรกรร้อยละ 37.40 ไม่มีการจัดทำแปลงหญ้าและส่วนใหญ่ให้หากินหญ้าธรรมชาติในพื้นที่สาธารณะ เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยหากินตามธรรมชาติและผูกมัดในทุ่งหญ้าร้อยละ 39.10 การผสมพันธุ์ไขโพพพันธุ์คุมฝูงร้อยละ 47.50 มีการจัดทำวัคซีนป้องกันโรคปากเท้าเปื่อยอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ร้อยละ 55.80 สัตว์ป่วยแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มารักษาร้อยละ 40.90 แหล่งความรู้ส่วนใหญ่ศึกษาด้วยตนเองร้อยละ 58.60 ส่วนใหญ่เลี้ยงโคขุนไว้จำหน่ายร้อยละ 94.70 ราคาขายเกษตรกรกำหนดเองร้อยละ 50.30 ส่วนใหญ่ขายในหมู่บ้านของเกษตรกร ร้อยละ 41.40 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร และสภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร

การผลิตโคเนื้อของเกษตรกร	n = 396	ร้อยละ
เพศชาย	314	79.30
อายุ (เฉลี่ย)	> 46	37.60
ศาสนาอิสลาม	346	87.40
มัธยมศึกษาตอนปลาย	196	49.50
อาชีพหลักการทำสวนยางพารา	222	56.10
อาชีพรอง การเลี้ยงโคเนื้อ	214	54.00
พื้นที่ถือครองเฉลี่ย	12.64	-
สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย	4.91	-
สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานภาคเกษตรเฉลี่ย	2.28	-
รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย/ปี	135,756.06	-
รายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย/ปี	36,131.11	-
โคพื้นเมือง	236	59.60
ไม่มีการปลูกหญ้า	148	37.40
เลี้ยงแบบหากินตามธรรมชาติ	213	39.10
พัวพันธุ์คุมฝูง	155	47.50
วัคซีนป้องกันโรคปากเท้าเปื่อย	221	55.80
สัตว์ป่วยแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มารักษา	162	40.90
แหล่งความรู้ส่วนใหญ่ศึกษาด้วยตนเอง	232	58.60
ส่วนใหญ่เลี้ยงโคขุนไว้จำหน่าย	375	94.70
ราคาขายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อกำหนดเอง	199	50.30
ส่วนใหญ่ขายในหมู่บ้านของเกษตรกร	164	41.40

2. ความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร พบว่า 1) ความต้องการส่งเสริมด้านความรู้เกี่ยวกับการผลิตโคเนื้อ เกษตรกรมีความต้องการความรู้ในระดับมาก ในด้าน การเลือกพันธุ์โคพ่อแม่พันธุ์โคเนื้อ การผสมเทียม การเลี้ยงดูโคตั้งท้อง การเลี้ยงดูลูกโค - ลูกโคหย่านม การเลี้ยงดูโคขุน และการเลี้ยงดูโคขุน ความต้องการความรู้ในระดับปานกลาง คือ การทำคลอดแม่โค การป้องกันโรคในโคเนื้อ และการกำจัดพยาธิภายใน 2) ด้านความต้องการวิธีการส่งเสริม ในภาพรวมเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับมาก ในด้านการออกเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์เพื่อให้คำปรึกษาเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ การส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโค การทัศนศึกษา(ดูงานฟาร์มโคเนื้อ) และการจัดฝึกอบรมการเลี้ยงโคเนื้อ ซึ่งถือว่า

เป็นข้อดีที่เกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมจากหลายช่องทาง ทำให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เป็นความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อตรงตามความถนัดของตน ในการรับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งอื่นๆ เพื่อที่จะนำความรู้ที่ได้จากวิธีการส่งเสริมในรูปแบบต่างๆ ไปพัฒนารูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อของตน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และ 3) ด้านความต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในภาพรวมเกษตรกรต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานที่รับผิดชอบการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในระดับมาก ในด้านการส่งเสริมพ่อพันธุ์แม่พันธุ์โคเนื้อ เนื่องจากเกษตรกรต้องการพ่อและแม่พันธุ์มาใช้ในการขยายพันธุ์และปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อของเกษตรกรให้ดีขึ้น การส่งเสริมการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรค การส่งเสริมการกักตุนพยาธิภายใน การส่งเสริมการกักตุนพยาธิภายนอก และการส่งเสริมการจัดตั้งตลาดนัดโคในท้องถิ่น เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อยังขาดปัจจัยการผลิตในการเลี้ยงโคเนื้อ การจัดการผลิตโคเนื้อ และต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้ออย่างต่อเนื่อง ตลอดจนช่วยลดต้นทุนการผลิตในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร และเป็นการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ความต้องการการส่งเสริมโคเนื้อ (n = 396)

ความต้องการการส่งเสริมโคเนื้อ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความต้องการ
ความต้องการส่งเสริมด้านความรู้เกี่ยวกับการผลิตโคเนื้อ			
การเลือกพันธุ์โคพ่อแม่พันธุ์โคเนื้อ	3.55	0.877	มาก
การผสมเทียมโค	3.54	0.963	มาก
การเลี้ยงดูโคตั้งท้อง	3.52	0.803	มาก
การทำคลอดแม่โค	3.34	0.848	ปานกลาง
ความต้องการการส่งเสริมโคเนื้อ			
การเลี้ยงดูลูกโค - ลูกโคหย่านม	3.43	0.807	มาก
การเลี้ยงดูโครุ่น	3.48	0.741	มาก
การเลี้ยงดูโคขุน	3.75	0.977	มาก
การป้องกันโรคในโคเนื้อ	3.26	0.828	ปานกลาง
การกักตุนพยาธิภายใน	3.26	0.767	ปานกลาง
ความต้องการวิธีการส่งเสริม			
การออกเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์	3.60	0.843	มาก
การส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโค	3.54	0.875	มาก
การทัศนศึกษา(ดูงานฟาร์มโคเนื้อ)	3.49	0.876	มาก
การจัดฝึกอบรมการเลี้ยงโคเนื้อ	3.67	0.758	มาก
ความต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง			
การส่งเสริมพ่อพันธุ์แม่พันธุ์โคเนื้อ	3.96	1.050	มาก
การส่งเสริมการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรค	4.01	1.103	มาก
การส่งเสริมการกักตุนพยาธิภายใน	3.96	1.078	มาก
การส่งเสริมการกักตุนพยาธิภายนอก	3.93	1.068	มาก
การส่งเสริมการจัดตั้งตลาดนัดโคในท้องถิ่น	3.57	1.160	มาก

3. การเปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรที่มีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน

3.1 เกษตรกรที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P < 0.01$) จำนวน 2 ประเด็น คือ การทำคลอดแม่โค และการเลี้ยงดูลูกโค - ลูกโคหย่านม โดยทั้ง 2 ประเด็น เกษตรกรที่มีอายุ < 30 ปี ต้องการการส่งเสริมดังกล่าวมากกว่าเกษตรกรกลุ่มอายุอื่นๆ และมีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P < 0.05$) จำนวน 2 ประเด็น

คือการผสมเทียมโค และการเลี้ยงดูโครุ่น โดยทั้ง 2 ประเด็น เกษตรกร ที่มีอายุ < 30 ปี ต้องการการส่งเสริมดังกล่าวมากกว่า เกษตรกรกลุ่มอายุอื่นๆ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 อายุของเกษตรกรกับความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อ

อายุ	ความต้องการ								
	การเลือกซื้อโคพอและแม่พันธุ์	การผสมเทียมโค	การเลี้ยงดูโคตั้งท้อง	การทำคลอดแม่โค	การเลี้ยงดูลูกโค - ลูกโคหย่านม	การเลี้ยงดูโครุ่น	การเลี้ยงดูโคขุน	การป้องกันโรคในโคเนื้อ	การกำจัดพยาธิ
< 30	ภายใน	4.00	3.60	3.00	3.60	3.65	3.20	3.20	3.60
31-35	3.41	3.15	3.41	2.89	3.48	3.44	3.48	3.19	3.11
36-40	3.59	3.73	3.68	2.09	3.59	3.60	3.60	3.26	3.28
41-45	3.65	3.63	3.53	2.17	3.54	3.53	3.60	3.14	3.25
> 46	3.65	3.44	3.39	2.53	3.21	3.34	3.38	3.37	3.27
P-value	0.153	0.020	0.063	0.002	0.002	0.024	0.325	0.275	0.713
sem	0.041	0.049	0.041	0.042	0.041	0.038	0.050	0.042	0.034

3.2 เกษตรกรที่ระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อด้านการผสมเทียม การทำคลอดแม่โค และการเลี้ยงดูลูกโค - ลูกโคหย่านมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$) โดยทั้ง 3 ประเด็น เกษตรกรที่มีการศึกษาในระดับปริญญา ต้องการการส่งเสริมมากกว่าเกษตรกรในกลุ่มอื่นๆ ในระดับสูง และมีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P < 0.05$) จำนวน 2 ประเด็น คือ การเลี้ยงดูโคตั้งท้อง และการเลี้ยงดูโครุ่น โดยทั้ง 2 ประเด็น เกษตรกรที่มีการศึกษาระดับปริญญา ต้องการการส่งเสริมมากกว่าเกษตรกรในกลุ่มอื่นๆ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ระดับการศึกษาของเกษตรกรกับความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อ

ระดับการศึกษา	ความต้องการ								
	การเลือกซื้อโคพอและแม่พันธุ์	การผสมเทียมโค	การเลี้ยงดูโคตั้งท้อง	การทำคลอดแม่โค	การเลี้ยงดูลูกโค - ลูกโคหย่านม	การเลี้ยงดูโครุ่น	การเลี้ยงดูโคขุน	การป้องกันโรคในโคเนื้อ	การกำจัดพยาธิ
ไม่ได้ศึกษา	3.33	3.33	2.33*	3.67	2.00	3.00	3.00	3.00	3.33
ประถมศึกษา	3.68	3.64	3.60	3.28	3.44	3.52	3.52	3.44	3.36
มัธยมศึกษาตอนต้น	3.44	3.23	3.36	2.76	3.21	3.26	3.26	3.14	3.08
มัธยมศึกษาตอนปลาย	3.54	3.56	3.53	1.94	3.48	3.55	3.55	3.24	3.25
อนุปริญญา	3.66	3.79	3.60	2.34	3.40	3.58	3.58	3.40	3.41
ปริญญา	3.60	4.00	3.64	4.00	3.64	3.60	3.60	3.40	3.80
P-value	0.627	0.006	0.035	0.000	0.001	0.039	0.117	0.309	0.052
sem	0.041	0.049	0.041	0.042	0.041	0.038	0.050	0.042	0.034

3.3 เกษตรกรที่เลี้ยงโคต่างพันธุ์กัน มีความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$) จำนวน 6 ประเด็น คือ การเลือกซื้อโคพอและแม่พันธุ์ การผสมเทียม การทำคลอดแม่โค การเลี้ยงดูลูกโค - ลูกโคหย่านม การป้องกันโรคในโคเนื้อ และการกำจัดพยาธิภายใน โดยทั้ง 6 ประเด็น เกษตรกรผู้เลี้ยงโคลูกผสมชาวโรเล่ x พันเมือง ต้องการการส่งเสริมดังกล่าวมากกว่าเกษตรกรที่เลี้ยงโคพันธุ์เนื้ออื่น และมีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P < 0.05$)

จำนวน 3 ประเด็น คือ การเลี้ยงดูโคตั้งท้อง และการเลี้ยงดูโครุ่น และการเลี้ยงโคขุน โดยทั้ง 3 ประเด็น เกษตรกรผู้เลี้ยงโคลูกผสมซาร์เล่ X พื้นเมือง ต้องการการส่งเสริมดังกล่าวมากกว่าเกษตรกรที่เลี้ยงโคพันธุ์เนื้ออื่น (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 พันธุ์โคเนื้อที่เกษตรกรเลี้ยงกับความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อ

พันธุ์โคเนื้อที่เลี้ยง	ความต้องการ								
	การเลือกซื้อโคพ่อและแม่พันธุ์	การผสมเทียมโค	การเลี้ยงดูโคตั้งท้อง	การท่าคลอดแม่โค	การเลี้ยงดูลูกโค - ลูกโคหย่านม	การเลี้ยงดูโครุ่น	การเลี้ยงดูโคขุน	การป้องกันโรคในโคเนื้อ	การจัดพยาธิ
โคลูกผสมบราห์มัน X พื้นเมือง	3.39	3.68	3.47	2.18	3.29	3.44	3.41	3.34	3.29
โคลูกผสมซาร์เล่ X พื้นเมือง	3.90	4.05	3.78	3.13	3.79	3.73	3.92	3.71	3.73
โคลูกผสมแองกัส X พื้นเมือง	3.67	3.67	3.58	2.08	3.58	3.67	3.50	3.00	3.17
โคพื้นเมือง	3.51	3.33	3.44	2.20	3.38	3.43	3.42	3.12	3.12
P-value	0.003	0.000	0.033	0.000	0.000	0.023	0.034	0.000	0.000
sem	0.041	0.049	0.041	0.042	0.041	0.038	0.050	0.042	0.034

3.4 เกษตรกรที่มีอาชีพหลัก แตกต่างกัน มีความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P<0.01$) จำนวน 4 ประเด็น คือการเลือกซื้อโคพ่อและแม่พันธุ์ การเลี้ยงดูโคตั้งท้อง การเลี้ยงดูลูกโค - ลูกโคหย่านม และการเลี้ยงดูโครุ่น โดยทั้ง 4 ประเด็น เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีอาชีพรับจ้าง ต้องการการส่งเสริมดังกล่าวมากกว่าเกษตรกรที่มีอาชีพหลักอื่นๆ และมีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P<0.05$) จำนวน 3 ประเด็น คือ การผสมเทียมโค การท่าคลอดแม่โค และการป้องกันโรคในโคโดยทั้ง 3 ประเด็น เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีอาชีพรับจ้างต้องการการส่งเสริมดังกล่าวมากกว่าเกษตรกรที่มีอาชีพหลักอื่นๆ (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 อาชีพหลักของเกษตรกรกับความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อ

อาชีพหลัก	ความต้องการ								
	การเลือกซื้อโคพ่อและแม่พันธุ์	การผสมเทียมโค	การเลี้ยงดูโคตั้งท้อง	การท่าคลอดแม่โค	การเลี้ยงดูลูกโค - ลูกโคหย่านม	การเลี้ยงดูโครุ่น	การเลี้ยงดูโคขุน	การป้องกันโรคในโคเนื้อ	การจัดพยาธิ
ทำสวนยางพารา	3.68	3.46	3.46	2.30	3.36	3.42	3.46	3.20	3.20
ทำสวนผลไม้	3.37	3.55	3.55	2.64	3.18	3.18	3.45	3.27	3.36
รับราชการ	2.75	2.75	2.50	2.12	2.75	2.62	2.75	2.75	3.00
รับจ้าง	3.97	3.75	3.75	2.54	3.64	3.75	3.68	3.49	3.47
ประมง	3.50	3.50	3.70	2.25	3.50	3.25	3.50	3.00	3.00
ค้าขาย	3.80	3.60	3.47	2.09	3.42	3.42	3.44	3.18	3.09
P-value	0.000	0.033	0.002	0.033	0.010	0.000	0.132	0.021	0.054
sem	0.041	0.049	0.041	0.042	0.041	0.038	0.050	0.042	0.034

4. ปัญหาอุปสรรคในการผลิตโคเนื้อ พบว่า ระดับปัญหาการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร มีปัญหาระดับมาก ทั้ง 7 ประเด็น คือ ด้านขาดเงินทุน ด้านการขาดแคลนพันธุ์โคเนื้อ ด้านการขาดแคลนอาหารข้น ด้านขาดแคลนพันธุ์หญ้า ด้านขาดแคลนพื้นที่ปลูกหญ้า ด้านขาดแคลนความรู้ในการจัดการเลี้ยงโคเนื้อ และด้านเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐขาดแคลน (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 สภาพปัญหาอุปสรรคในการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร

ปัญหาในการผลิตโคเนื้อ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัญหา
ขาดเงินทุน	3.81	0.967	มาก
ขาดแคลนพันธุ์โคเนื้อ	3.48	0.890	มาก
ขาดแคลนอาหารข้น	3.44	0.905	มาก
ขาดแคลนพันธุ์หญ้า	3.55	0.965	มาก
ขาดแคลนพื้นที่ปลูกหญ้า	3.49	0.945	มาก
ขาดความรู้ในการเลี้ยงโคเนื้อ	4.10	0.680	มาก
ปัญหาตามเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐขาดแคลน	3.81	0.918	มาก

5. แนวทางการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อที่เหมาะสมกับเกษตรกรในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการนำผลการวิจัยใน 4 ข้อแรก มาสรุป วิเคราะห์ และสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ส่งเสริมปศุสัตว์ 30 ราย ตามแนวทางการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อ สรุปได้ดังนี้

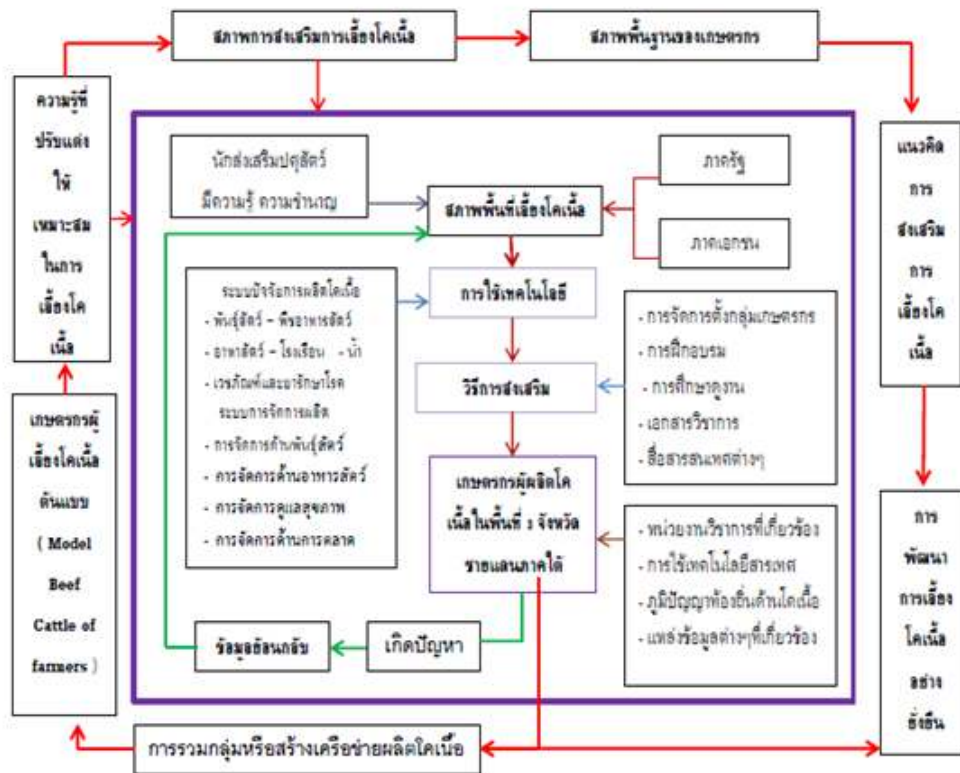
5.1 การส่งเสริมการผลิตโคเนื้อ หน่วยงานที่ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ซึ่งมี 2 ประเภท คือหน่วยงานภาคเอกชน ได้แก่ ภาคเอกชนและกลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ และหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมปศุสัตว์จากกรมปศุสัตว์ และอาจารย์ในสาขาสัตวศาสตร์ของมหาวิทยาลัย มีความเห็นว่าการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อควรใช้วิธีการส่งเสริมเน้นการอบรมการเลี้ยงโคเนื้อ โดยใช้วิทยากรที่มีความรู้ด้านทฤษฎีและทักษะปฏิบัติ เอกสารด้านวิชาการ ศูนย์เรียนรู้ ศึกษาดูงานนอกสถานที่ และการจัดสัมมนาในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ นักส่งเสริมปศุสัตว์ต้องให้ความสำคัญด้านความรู้ในการจัดการการเลี้ยงโคเนื้อ ทั้งระบบต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

5.2 ระบบการผลิตโคเนื้อ ซึ่งมีหลัก 2 ประการ 1) ปัจจัยการผลิตและการจัดการการผลิตโคเนื้อ ได้แก่ (1) พันธุ์โคพื้นเมือง โคลูกผสมพื้นเมือง ต้องมีความเหมาะสม (2) พืชอาหารสัตว์ เช่นพันธุ์หญ้าต้องเหมาะสมกับท้องถิ่น ให้คุณค่าทางโภชนาการสูงเพียงพอต่อความต้องการของสัตว์ (3) อาหารสัตว์ควรหาได้จากท้องถิ่นและมีคุณภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิต (4) น้ำแหล่งน้ำต้องสะอาดสามารถบริโภคได้ตลอดอายุการเลี้ยง (5) โรงเรือนมีพื้นที่เพียงพอต่อจำนวนสัตว์ มีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม (6) การป้องกันโรคต้องทำตามโปรแกรมการดูแลสุขภาพสัตว์ 2) ระบบตลาด ได้แก่ การแปรรูป การจัดจำหน่าย การขนส่ง การส่งออก และการจัดการทำบัญชีฟาร์มเพื่อให้ทราบต้นทุนการผลิต ที่เหมาะสมในพื้นที่ โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมปศุสัตว์ นักวิชาการ ตลอดจนสถานประกอบการฟาร์มเอกชน ดำเนินการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการในกระบวนการที่กล่าวมา

5.3 วิธีการส่งเสริม เน้นการส่งเสริมแบบครบวงจรมีการส่งเสริมตั้งแต่ การผลิตโคเนื้อจนถึงการตลาด โคเนื้อ โดยเน้นการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรการสร้างเครือข่าย อบรมสัมมนา การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ การจัดอบรม และศึกษาดูงาน

5.4 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ควรมีการผลิตในระบบกลุ่มเกษตรกร และได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของเอกชน และหน่วยงานรัฐ โดยทำศูนย์เรียนรู้ ศึกษาดูงาน การส่งเสริมการผลิตเริ่มตั้งแต่ก่อนเลี้ยง/การจัดการเตรียมการเลี้ยง/การเลี้ยง/การจัดการดูแลการผลิต/การจัดการด้านสุขภาพสัตว์/การดูแลผลผลิตที่ได้ให้มีขนาดเหมาะสม/การดูแลหลังการผลิตที่ได้ขนาดเหมาะสม และได้รับการฝึกอบรม แต่เกษตรกรก็ยังมีจุดอ่อนคือมีความรู้ด้านการเลี้ยงยังไม่ถูกวิธี ส่วนจุดแข็ง คือเกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้พันธุ์โคเนื้อที่เหมาะสมกับพื้นที่ แต่ผลผลิตยังต่ำจึงต้องดำเนินการแก้ไขในจุดนี้ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อเมื่อผ่านรูปแบบการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อแล้ว ถ้ามีการเกิดปัญหาที่สามารถนำข้อมูลย้อนส่งกลับ (Traceability) ไปยังสภาพพื้นที่เลี้ยงได้อีกครั้ง และทำการแก้ไขแล้วเริ่มต้นในกระบวนการส่งเสริมใหม่ ที่สามารถนำไปเป็นต้นแบบในการส่งเสริมความรู้ไปสู่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อทั่วไป และขยายผลและพัฒนาเป็นเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ หลังจากนั้น

จึงพัฒนาเพื่อให้ได้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อต้นแบบ (Model Beef Cattle of farmers) แล้วนำไปสู่การสร้างคลังความรู้ ส่วนความรู้ที่ได้ต้องปรับแต่งให้เหมาะสมกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ และเหมาะสมกับพื้นที่ด้วย แล้วนำองค์ความรู้ที่ได้ไปกำหนดแนวทางการส่งเสริม นำไปพัฒนาให้เกิดแนวคิด/ทฤษฎีการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ซึ่งจะทำให้ผลผลิตของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อเพิ่มขึ้น และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนและพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 แนวทางการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

อภิปรายผล

1. สภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนใหญ่ร้อยละ 59.60 เลี้ยงโคพื้นเมือง และเลี้ยงโคลูกผสมร้อยละ 40.40 สอดคล้องกับรายงานของ (Opapatanaki, 2008) รายงานว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงโคพื้นเมืองประมาณร้อยละ 60 และเลี้ยงโคลูกผสมประมาณร้อยละ 40 โดยจุดประสงค์ในการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อไว้จำหน่ายเป็นอาชีพเสริม เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำแปลงหญ้าเลี้ยงโคเนื้อ และส่วนใหญ่ให้โคเนื้อหากินหญ้าธรรมชาติในพื้นที่สาธารณะ เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยหากินตามธรรมชาติและผูกมัดในทุ่งหญ้า การผสมพันธุ์ใช้พ่อพันธุ์ควมรู้อยู่ละ 47.50 มีการจัดทำวัคซีนป้องกันโรคปากเท้าเปื่อยอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ส่วนใหญ่สัตว์ป่วยแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มารักษา ส่วนด้านความรู้ส่วนใหญ่ศึกษาด้วยตนเอง เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงโคเนื้อไว้จำหน่าย กำหนดราคาขายเอง โดยขายในหมู่บ้านของเกษตรกรเองสอดคล้องกับ (Chatchawong, Chatchawong, Liamnimit & Khlaybanmi, 2009) รายงานว่า สภาพการเลี้ยง

โคพื้นเมืองในภาคใต้ ใช้วิธีการเลี้ยงแบบดั้งเดิม การเลี้ยงโดยปล่อยรวมกันเป็นฝูงในทุ่งโล่ง ส่วนแหล่งน้ำที่ใช้เลี้ยงเป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติ การขยายพันธุ์ ส่วนใหญ่ผสมเองตามรูปแบบวิธีการเลี้ยงโค ส่วนใหญ่เลี้ยงโครุ่นเพื่อจำหน่าย ส่วนการขยายเกษตรกรส่วนใหญ่จะประเมินราคาขายโคด้วยสายตาและผู้ชายกำหนดราคาเอง

2. ความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร การจัดการฝูงโคในระยะต่างๆ และการจัดการด้านสุขภาพโคเนื้อ และมีความต้องการวิธีการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่ม การอบรม และการศึกษา และต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องพ่อแม่พันธุ์ การบริการเกี่ยวกับการจัดการสุขภาพโคเนื้อในด้านต่างๆ ส่วนด้านเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีจุดแข็งคือโคเนื้อที่เลี้ยงเป็นพันธุ์ที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ได้แก่ โคพื้นเมือง และโคลูกผสมพื้นเมือง ที่มีความเหมาะสม แต่โคพื้นเมืองที่เกษตรกรเลี้ยงควรมีการปรับปรุงพันธุ์คัดเลือกพันธุ์ให้มีอัตราการเจริญเติบโตที่ดีขึ้น เกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่ยังขาดความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี ในการเพิ่มผลผลิตโคเนื้อ ควรมีการอบรมความรู้ในการเลี้ยงโคเนื้อให้เกษตรกรทราบวิธีการจัดการการเลี้ยงโคเนื้อ ความสำคัญของพืชอาหาร ต้องมีปริมาณและคุณภาพเพียงพอต่อความต้องการของโคเนื้อ เพื่อให้สัตว์มีการเจริญให้ผลผลิตที่เหมาะสมตรงตามความต้องการของตลาด การดูแลสุขภาพสัตว์ การป้องกันและรักษาที่มีประสิทธิภาพ ให้ความสำคัญต่อการตลาดในการจำหน่ายผลผลิต มีแหล่งซื้อขายผลผลิตที่เหมาะสม ได้มาตรฐาน ตลอดจนให้ความสำคัญต่อการจัดทำบัญชีฟาร์ม เพื่อทราบถึงต้นทุนการผลิตและการบริหาร การจัดการเพื่อให้ได้ต้นทุนการผลิตที่ต่ำ การส่งเสริมภาครัฐ และภาคเอกชน ยังมีไม่เพียงพอ สอดคล้องกับ Saisalai & Wongthong (2013) ซึ่งรายงานว่าเกษตรกรมีความต้องการความรู้ในระดับมากในเรื่องการเลือกพันธุ์โค การปรับปรุงพันธุ์ การจัดการฝูงในระยะต่างๆ และการจัดการสุขภาพสัตว์

3. การเปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรที่มีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบระดับความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อ เกษตรกรที่มีอายุ < 30 ปี มีความต้องการการส่งเสริมในเรื่อง การทำคลอดแม่โค การเลี้ยงดูลูกโค - ลูกโคหย่านม และการผสมเทียมโค เกษตรกรในระดับการศึกษาปริญญา มีระดับความต้องการการส่งเสริม ในเรื่องการผสมเทียม การทำคลอดแม่โค การเลี้ยงดูลูกโค - ลูกโคหย่านม การเลี้ยงโคตั้งท้อง และการเลี้ยงดูโครุ่น เกษตรกรผู้เลี้ยงโคลูกผสมชาโรเล่ x พื้นเมือง มีความต้องการการส่งเสริม ในเรื่องการเลือกซื้อโคพ่อและแม่พันธุ์ การผสมเทียม การทำคลอดแม่โค การเลี้ยงดูลูกโค - ลูกโคหย่านม การป้องกันโรคในโคเนื้อ การกักขังพยาธิภายใน การเลี้ยงโคตั้งท้อง การเลี้ยงดูโครุ่น และการเลี้ยงดูโคขุน เกษตรกรที่มีอาชีพรับจ้างมีความต้องการการส่งเสริม ในเรื่องการเลือกซื้อโคพ่อและแม่พันธุ์ การเลี้ยงโคตั้งท้อง การเลี้ยงดูลูกโค - ลูกโคหย่านม การเลี้ยงดูโครุ่น การผสมเทียม การทำคลอดแม่โค และการป้องกันโรคในโค

โดยภาพรวมสามารถกล่าวได้ว่า กลุ่มเกษตรกรที่มีอายุระหว่าง < 30 ปี เกษตรกรที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี เกษตรกรเลี้ยงโคลูกผสมชาโรเล่ x พื้นเมือง และเกษตรกรในที่มีอาชีพรับจ้าง ส่วนใหญ่มีความต้องการส่งเสริมในการเลี้ยงโคเนื้อ มีความตั้งใจเรียนรู้ กระบวนการจัดการการผลิตโคเนื้อ เพื่อพัฒนาการผลิต สร้างอาชีพของตนเองให้เป็นอาชีพหลัก เนื่องจากโคเนื้อเป็นแหล่งโปรตีนที่ประชาชนใช้บริโภคประจำ มีความต้องการเนื้อโคในระดับสูง จึงเป็นช่องทางทำให้เกษตรกรต้องการเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพหลัก

4. ปัญหาอุปสรรคในการผลิตโคเนื้อ พบว่า มีปัญหาด้านการขาดเงินทุน เนื่องจาก ในการเลี้ยงโคเนื้อต้องลงทุนสูง มีปัญหาด้านการขาดแคลนพันธุ์โคเนื้อที่มีคุณภาพ เนื่องจากเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อพื้นเมืองไม่มีการจัดการด้านปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อด้านอาหารขาดแคลน เนื่องจากขาดแหล่งวัตถุดิบในพื้นที่และมีราคาแพง ส่วนพืชอาหารสัตว์ขาดการบริหารจัดการแปลงหญ้า ส่วนใหญ่อาศัยหญ้าในพื้นที่สาธารณะที่ต่อคุณภาพทางโภชนาการ ด้านความรู้ในการจัดการเลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่มีปัญหาภาคเกษตรกรควรศึกษาหาความรู้จากสื่อต่างๆ ตลอดจนหน่วยงานส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อต้องให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก่เกษตรกรและสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรหันมาเลี้ยงโคเนื้อมากขึ้น ปัญหาด้านเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐขาดแคลน ควรจัดเจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่มีความรู้ความชำนาญด้านโคเนื้อ มาให้ความรู้กับเกษตรกรและเป็นที่ปรึกษาเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้ออย่างต่อเนื่อง

5. แนวทางการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อที่เหมาะสมกับเกษตรกรในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องเริ่มต้นจากข้อมูล สภาพพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ สภาพการผลิตโคเนื้อ และสภาพการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อ จะต้องเริ่มจากการรวบรวมการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสาร (sender) ข้อมูลข่าวสาร (message) ช่องทาง (channel) และผู้รับหรือผู้รับสาร (receiver) หรือ SMCR (Sisang, 2012) ดังนี้

1) ผู้ส่งสาร ได้แก่หน่วยงานที่ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ซึ่งมี 2 ประเภท คือหน่วยงานภาคเอกชน คือกลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ และหน่วยงานภาครัฐคือ กรมปศุสัตว์ มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมปศุสัตว์จากภาครัฐ โดยใช้การส่งเสริมเน้นการอบรม สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ ศูนย์เรียนรู้ ศึกษาดูงานนอกสถานที่ และการจัดสัมมนา แต่ในการส่งเสริม นักส่งเสริมปศุสัตว์ยังมีจุดอ่อนเรื่อง การให้ความรู้ด้านการจัดการการเลี้ยงโคเนื้อ ทั้งนี้เกษตรกรจะต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มพูนความรู้ทักษะ และมีทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2) ข่าวสารระบบการผลิตโคเนื้อ เรื่องของเทคโนโลยีที่ส่งเสริม เจ้าหน้าที่ส่งเสริมปศุสัตว์ ควรให้ความสำคัญและมีความรู้ด้านวิชาการในกระบวนการผลิตประกอบด้วย ปัจจัยผลิต และการผลิตดังต่อไปนี้ (1) พันธุ์สัตว์ แหล่งพันธุ์สัตว์ ต้องมีความเหมาะสมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น โคพื้นเมือง โกลุผสมบาร์หมัน x พื้นเมือง หรือโกลุผสมชาร์โรเลส์ x พื้นเมือง (2) พืชอาหารสัตว์ แหล่งพืชอาหารสัตว์ เช่น พันธุ์หญ้าต้องเหมาะสมกับท้องถิ่นให้คุณค่าทางโภชนาการสูง เพียงพอต่อความต้องการของสัตว์ (3) อาหารสัตว์ อาหารข้น แหล่งอาหารข้นต้องได้สดเป็นแหล่งวัตถุดิบจากท้องถิ่นที่มีคุณภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิต (4) น้ำ แหล่งน้ำต้องสะอาดสามารถบริโภคได้ตลอดอายุการเลี้ยง (5) โรงเรือนการจัดการโรงเรือนสามารถกันแดดกันฝนมีพื้นที่เพียงพอต่อจำนวนสัตว์ การจัดการสิ่งแวดล้อมต้องเหมาะสม (6) การป้องกันโรคและทำวัคซีนตามโปรแกรมที่กำหนดไว้ (7) ตลาดมีการจัดการตลาดการขายที่เหมาะสมในพื้นที่ (8) บัญชีฟาร์มมีการจัดการทำบัญชีฟาร์มเพื่อให้ทราบต้นทุนการผลิต เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3) สื่อ วิธีการส่งเสริม โดยเน้นการส่งเสริมแบบครบวงจรมีการส่งเสริมตั้งแต่การผลิตจนถึงการตลาด โดยเน้นการส่งเสริมแบบจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร อบรมสัมมนา สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ ศูนย์เรียนรู้ การจัดอบรม และศึกษาดูงาน

4) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ มีการผลิตในระบบกลุ่มเกษตรกร และได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของเอกชน และหน่วยงานรัฐ โดยทำศูนย์เรียนรู้ ศึกษาดูงาน การส่งเสริมการผลิตเริ่มตั้งแต่เริ่มต้นจัดการก่อนเลี้ยง/การจัดการเตรียมการเลี้ยง/การเลี้ยง/การจัดการดูแลการผลิตและการจัดการด้านสุขภาพสัตว์ /การดูแลผลผลิตที่ได้ขนาดเหมาะสม/การดูแลหลังการผลผลิตที่ได้ขนาดเหมาะสม และได้รับการฝึกอบรม แต่เกษตรกรยังมีจุดอ่อนคือ มีความรู้ด้านการเลี้ยงยังไม่ถูกวิธี ส่วนจุดแข็ง คือ เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้พันธุ์สัตว์ที่มีสภาพเหมาะสมกับพื้นที่ แต่ผลผลิตยังต่ำต้องดำเนินการแก้ไขในจุดนี้ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อเมื่อจัดผ่านรูปแบบการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อแล้ว ถ้ามีการเกิดปัญหาที่สามารถนำข้อมูลย้อนส่งกลับ (Traceability) ไปยังสภาพพื้นที่เลี้ยงได้อีกครั้ง และทำการแก้ไขแล้วเริ่มต้นในกระบวนการส่งเสริม SMCR ใหม่ ที่สามารถนำไปเป็นต้นแบบในการส่งเสริมความรู้ไปสู่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อทั่วไป และขยายผลและพัฒนาเป็นเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ หลังจากนั้นจึงพัฒนาเพื่อให้ได้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อต้นแบบ (Model Beef Cattle of farmers) แล้วนำไปสู่การสร้างคลังความรู้ ส่วนความรู้ที่ได้ต้องปรับแต่งให้เหมาะสมกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ และเหมาะสมกับพื้นที่ด้วย แล้วนำองค์ความรู้ที่ได้ไปกำหนดแนวทางการส่งเสริม นำไปพัฒนาให้เกิดแนวคิด/ทฤษฎีการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ซึ่งจะช่วยให้ผลผลิตของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อเพิ่มขึ้น และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนและพึ่งพาตนเองได้

สรุป

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในภาพรวมมีความต้องการการส่งเสริมความรู้และทักษะปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดหาพ่อแม่พันธุ์โคเนื้อ การจัดการฝูงโคในระยะต่างๆ การจัดการด้านสุขภาพโคเนื้อ มีความต้องการวิธีการส่งเสริมที่หลากหลาย และต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องพ่อแม่พันธุ์โคเนื้อ การบริการด้านการจัดการสุขภาพโคเนื้อในด้านต่างๆ จาก

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการเปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรที่มีลักษณะพื้นฐานทางด้าน สังคม และเศรษฐกิจแตกต่างกันทางสถิติ พบว่า ส่วนใหญ่มีระดับความต้องการการส่งเสริมการผลิตโคเนื้อในระดับมาก โดยมีความแตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ ($P < 0.05$) ดังนั้นหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับปศุสัตว์ ควรเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนทั้งในด้านความรู้ วิธีการส่งเสริม และให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิตต่างๆ เกี่ยวข้องกับการผลิตโคเนื้อ เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และนำไปสู่การผลิตโคเนื้อที่เป็นฟาร์มมาตรฐาน และเป็นอาชีพสร้างรายได้หลักให้กับครอบครัวเกษตรกร เกิดความยั่งยืนและพึ่งพาตนเองได้ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อเสนอแนะ

ควรหาแนวทางส่งเสริมและสนับสนุนระบบตลาดในรูปแบบต่างๆ เช่น การสร้างตลาดกลางในพื้นที่ การพัฒนาเชิงขายเนื้อโคที่มีมาตรฐาน สะอาด และถูกสุขอนามัย การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปเนื้อโคเพื่อเป็นแนวทางในการบริโภคเนื้อโคให้เพิ่มมากขึ้น วางระบบการผลิตโคเนื้อที่ยั่งยืนในพื้นที่ การจัดทำโรงฆ่าโคเนื้อที่ได้มาตรฐานสากล สนับสนุนการขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการโคเนื้อ วางระบบการตรวจสอบย้อนกลับเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการจัดระบบข้อมูลสำหรับใช้ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องกับการผลิตโคเนื้อในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

รายการอ้างอิง (References)

- Anurasanee, T., & Wattanan, C. (2010). *Preliminary study: Cattle conditions: Local meat and market in Songkhla*. Minutes of Agriculture of the Faculty Agriculture Khon Kaen University, between January, 25-26, 2010. Khon Kaen University 2010, 89-91. (in Thai)
- Chatchawong, N., Chatchawong, R, Liamnimit, L., & Kh laybanmi, S. (2009). *Study on Southern Cattle Production System and Marketing Opportunity Case Study in Nakhon Si Thammarat and Surat Thani*. Full research reports Research Fund (TRF) (in Thai)
- Department of Livestock Information. (2015). *Statistics Number of livestock*. Department of Livestock, Ministry of Agriculture and Cooperatives.
- Sisang,S. (2012). Concepts and theories of agricultural extension and management of agricultural extension. In *Teaching Handbook, Principles of Agricultural Extension Management Unit*, 5, 5-19,5-25. Nonthaburi, Sukhothai Thammathirat Open University. Agribusiness. (in Thai)
- Saisalai, P., & Wongthong, C. (2013). Needs for Promoting Beef Production and Marketing of Farmers in Udon Thani Province. *Journal of Agriculture*, 10(2), 203-212
- Opapatanaki, Y. (2008). A native cattle from the grassroots alternative meat fight. *Magazine* (19 December 2007 - January 2008), 11-12.
- Vineebanchar, K. (2012). *Using SPSS for Windows in Data Analysis*, Department of Statistics. Faculty of Commerce and Accountancy, Chulalongkorn University, 297-307, 444 - 447.
- Wattananan, C., & Anurasanee, T. (2008). *Production and characteristics of native carcasses. Southern Thailand under the rearing system in Songkhla Province*. Songkhla: Prince of Songkla University. (in Thai)
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row Publication.